

SOLIQLARNING YIG'ILUVCHANLIK DARAJASINI OSHIRISH USULLARI

Aziza Asatillayeva Furqat qizi

*O'zbekiston respublikasi bank-moliya akademiyasi
moliya va moliyaviy texnologiyalar fakulteti soliqlar va
soliqqa tortish (faoliyat turlari bo'yicha)
magistratura mutaxassisligi tinglovchisi
+998977293351*

Annotatsiya. Ushbu maqolada daromadlarni samarali boshqarish strategiyasi sifatida soliqlarni yig'ish darajasini oshirish kontseptsiyasi ko'rib chiqiladi. U mavjud adabiyotlar va iqtisodiy nazariyadan tushunchalar olib, yanada umumlashtirilgan soliq tizimini qabul qilishning afzalliklari, muammolari va oqibatlarini o'rganadi. Muhokama o'zaro kelishuvlarni ko'rib chiqadi va iqtisodiy samaradorlik va ma'muriy soddalikni oshirish uchun soliqlarni yig'ish strategiyasini optimallashtirish bo'yicha tavsiyalar bilan yakunlanadi.

Kalit so'zlar: soliqlarni yig'ish, daromadlarni boshqarish, soliq siyosati, iqtisodiy samaradorlik, ma'muriy soddalik.

Soliq hukumatlar uchun davlat xarajatlarini moliyalashtirish uchun daromad olishning asosiy vositasidir. Biroq, soliq tizimlarining murakkabligi va samarasizligi soliq to'lovchilar uchun ham, hokimiyat organlari uchun ham jiddiy muammolarni keltirib chiqarishi mumkin. Ushbu muammolarni hal qilishning yondashuvlaridan biri soliqlarni yig'ish darajasini oshirish, soliq tuzilmasi va boshqaruv jarayonlarini soddalashtirishdir. Ushbu maqolada soliqlarni yig'ishning asoslari, uning potentsial foydalari, muammolari va daromadlarni boshqarish oqibatlari ko'rib chiqiladi.

Soliqlarni yig'ish darajasini oshirish odatda turli xil soliqlarni kengroq toifalarga birlashtirishni yoki murakkablikni kamaytirish uchun soliq tizimini soddalashtirishni o'z ichiga oladi. Bunga murojaat qilishning bir necha yo'li:

- Soliq konsolidatsiyasi: o'xshash soliqlarni kengroq toifalarga birlashtirish. Masalan, daromad solig'ining har xil turlarini (masalan, shaxsiy daromad solig'i, korporativ daromad solig'i) yagona daromad solig'i tizimiga birlashtirish. Bu soliq ma'muriyatini soddalashtiradi va muvofiqlik yukini kamaytiradi.

Soliq konsolidatsiyasi, siz ta'riflaganingizdek, o'xshash soliqlarni kengroq toifalarga birlashtirish orqali soliq tizimlarini soddalashtirishga qaratilgan strategiyadir. Ushbu yondashuv bir nechta potentsial afzalliklarga ega bo'lishi mumkin, jumladan:

Soddalashtirish: soliqlarning har xil turlarini kengroq toifalarga birlashtirish orqali soliq to'lovchilar soliq majburiyatlarini tushunishni osonlashtirishi mumkin, bu esa xatolarning kamayishiga va muvofiqlik xarajatlarining kamayishiga olib kelishi mumkin.

Samaradorlik: konsolidatsiya davlat boshqaruvi organlari boshqarishi kerak bo'lgan alohida soliq tizimlari sonini kamaytirish orqali soliq ma'muriyatini soddalashtirishi mumkin. Bu xarajatlarni tejashga va resurslardan yanada samarali

foydalanishga olib kelishi mumkin.

Kapital: konsolidatsiya soliq to'lovchining o'ziga xos sharoitlaridan qat'i nazar, daromad yoki faoliyatning o'xshash turlariga izchil ravishda soliq solinishini ta'minlash orqali yanada adolatli soliq tizimini yaratishga yordam beradi.

Biroq, soliq konsolidatsiyasining kamchiliklari ham bo'lishi mumkinligini ta'kidlash muhimdir. Masalan, bu ba'zi soliq to'lovchilarning konsolidatsiya qanday amalga oshirilishiga qarab, yanada murakkab tizimga qaraganda ko'proq soliq to'lashiga olib kelishi mumkin. Bundan tashqari, soliqlarni birlashtirish soliq maqsadlari uchun muayyan xatti-harakatlar yoki faoliyatni maqsad qilib qo'yishni qiyinlashtirishi mumkin, bu esa ma'lum soliq siyosatining samaradorligini cheklashi mumkin.

Umuman olganda, soliq konsolidatsiyasi murakkab masala bo'lib, uning potentsial ta'siri va kelishuvlarini diqqat bilan ko'rib chiqishni talab qiladi. Hukumatlar konsolidatsiya ularning soliq tizimi uchun to'g'ri yondashuv ekanligini aniqlash uchun soddalashtirish va samaradorlikning afzalliklarini potentsial kamchiliklarga qarshi tortishlari kerak.

•Yagona soliq stavkalari: turli mintaqalar yoki yurisdiksiyalarda yagona soliq stavkalarini joriy etish soliq ma'muriyatini soddalashtirishi va murakkablikni kamaytirishi mumkin. Bu savdo solig'i stavkalari, mol-mulk solig'i stavkalari yoki korporativ soliq stavkalarini standartlashtirishni o'z ichiga olishi mumkin.

Turli mintaqalar yoki yurisdiksiyalarda yagona soliq stavkalarini amalga oshirish, birinchi navbatda, soliq ma'muriyatini soddalashtirish va murakkablikni kamaytirishda bir nechta imtiyozlarni taklif qilishi mumkin. Bu erda ba'zi asosiy afzalliklar va mulohazalar:

Soddalashtirilgan muvofiqlik: yagona soliq stavkalari yuridik va jismoniy shaxslarga soliq qoidalarini tushunish va ularga rioya qilishni osonlashtiradi. Doimiy stavkalar bilan, qancha soliq qarzi borligi haqida kamroq chalkashliklar mavjud bo'lib, bu soliqni topshirish jarayonlarini yumshatishga olib keladi.

Ma'muriy yukning kamayishi: hukumatlar soliq ma'muriyatiga, jumladan, ijro etish, yig'ish va soliq to'lovchilarga yordam berishga katta mablag ' sarflaydi. Soliq stavkalarini standartlashtirish orqali ma'muriyatlar ushbu jarayonlarni soddalashtirishi, xarajatlarni kamaytirishi va boshqa ustuvorliklar uchun resurslarni bo'shatishi mumkin.

Kengaytirilgan iqtisodiy samaradorlik: mintaqalar bo'yicha soliq stavkalarining o'zgarishi iqtisodiy qarorlar qabul qilishni buzishi mumkin, chunki jismoniy shaxslar va korxonalar o'z tanlovlarini iqtisodiy asoslarga emas, balki soliq masalalariga asoslashlari mumkin. Yagona soliq stavkalari ushbu buzilishlarni yumshatishi mumkin, bu esa resurslarni yanada samarali taqsimlashga olib keladi.

Adolat va tenglikni targ'ib qilish: soliq stavkalarining nomuvofiqligi adolatsizlikka olib kelishi mumkin, ayniqsa o'xshash iqtisodiy faoliyat turli mintaqalarda turlicha soliqqa tortilsa. Yagona soliq stavkalari soliq to'lovchilarga joylashuvidan qat'i nazar teng munosabatda bo'lish orqali adolat va tenglikni targ'ib qiladi.

Shu bilan birga, yagona soliq stavkalarini amalga oshirish bilan bog'liq muammolar va mulohazalar ham mavjud:

Mintaqaviy tafovutlar: turli mintaqalar turli darajadagi iqtisodiy rivojlanish, infratuzilma va yashash narxiga ega bo'lishi mumkin. Yagona soliq stavkalarini amalga oshirish nomutanosibliklarni kuchaytirishi mumkin, ayniqsa soliq stavkalari ma'lum hududlar uchun juda yuqori yoki juda past darajada belgilangan bo'lsa.

Siyosiy muammolar: soliq siyosati ko'pincha siyosiy mulohazalarga bo'ysunadi va siyosatchilar soliq stavkalarining pastligidan foyda ko'radigan yoki soliq ustuvorliklari turlicha bo'lgan hududlarning yagona soliq stavkasi takliflariga qarshilik ko'rsatishi mumkin.

Daromad natijalari: yagona soliq stavkalari ayrim hududlarda daromad ortishiga, boshqalarida daromad yo'qotilishiga olib kelishi mumkin. Siyosatchilar fiskal barqarorlikni ta'minlash uchun daromadlar va potentsial kompensatsiya choralari diqqat bilan ko'rib chiqishlari kerak.

Xulosa.

Xulosa qilib aytganda, soliqlarni yig'ish darajasini oshirish daromadlarni boshqarishni takomillashtirish va iqtisodiy samaradorlikni oshirishga va'da beradi. Shu bilan birga, soliq islohoti harakatlarining o'ziga xos konteksti va maqsadlarini ko'rib chiqadigan nuanced yondashuvni qabul qilish juda muhimdir. Siyosatchilar soliqlarni yig'ish sxemalarini loyihalashda soddaligi, shaffofligi va ma'muriy maqsadga muvofiqligini birinchi o'ringa qo'yishlari kerak. Bundan tashqari, yuzaga keladigan muammolarni hal qilish va soliq siyosati islohotlarining samaradorligini ta'minlash uchun doimiy baholash va moslashtirish zarur. Umuman olganda, soliqlarni yig'ish strategiyasini optimallashtirish orqali hukumatlar daromadlarni boshqarish jarayonlarini soddalashtirishi, iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishi va soliq to'lovchilarning muvofiqligini yaxshilashi mumkin.

Adabiyotlar.

1. Allred, B. B., Nielson, D. L., Sharman, J. C., & Findley, M. G. 2017. Anonymous shell companies: a global audit study and field experiment in 176 countries. Forthcoming, *Journal of International Business Studies*.
2. Cheynel, E. 2013. A theory of voluntary disclosures and cost of capital. *Review of Accounting Studies*, 18(4), 987–1020.
3. Balakrishnan, K., Blouin, J., & Guay, W. R. 2015. Does tax aggressiveness reduce financial reporting transparency? Working Paper, London Business School and University of Pennsylvania
4. Dunne, K. M., & Ndubizu, G. A. 1995. International acquisition accounting method and corporate multinationalism: evidence from foreign acquisitions. *Journal of International Business Studies*, 26(2), 361–377.
5. Government Accountability Office (GAO). 2008. Large US corporations and federal contractors with subsidiaries in jurisdictions listed as tax havens or financial privacy jurisdictions. GAO-09-157. Washington, DC, Decembe
6. Hope, O.-K., Ma, M., & Thomas, W. B. 2013. Tax avoidance and geographic earnings disclosures. *Journal of Accounting and Economics*, 56, 170–189.
7. Klassen, K. J., & Laplante, S. K. 2012b. Are US multinational corporations becoming more aggressive income shifters? *Journal of Accounting Research*, 50, 1245–1285.